

El català de dreta a esquerra

Dolors Clotet Martínez

Si hi ha un moviment o pensament transversal en la societat espanyola i també, malauradament, en la catalana, és el nacionalisme lingüístic espanyol, tal com l'anomena Juan Carlos Moreno Cabrera. D'esquerra a dreta, d'una classe social a l'altra, la supremacia del castellà i el menysteniment del català són un dogma que traspua en la major part de discursos que sentim cada dia; això sí, adequant-se sempre a la posició ideològica de cadascú. I és que, si la discriminació del català no entén d'esquerres ni de dretes, els motius que s'esgrimeixen per a justificar-ne la discriminació sí que hi entén.

Aquell al qual estem més habituats, i que podríem dir de dretes, tot i que, sense cap problema, el pot comprar un comunista si ho desitja, és aquell que relaciona el català amb una classe inferior i/o poc cultivada i viatjada. No fa gaire, *El País* va publicar una notícia sobre la Dama d'Elx¹; allà hom definia Manuel Campello i Esclapez, *Manolico*, l'home que va trobar l'escultura, com «un humilde arriero que solo hablaba valenciano»; el bilingüisme de tots aquells que no són castellanoparlants es dona tant per fet que al redactor de l'article li calia especificar que aquell home nascut a les acaballes del segle XIX *només* parlava valencià, encara que ningú mai no hauria escrit aquest *només* respecte al castellà si l'escultura i l'esmentat *Manolico* fossin, posem per cas, de Castella o Andalusia. Com escrivia Màrius Serra, l'autor ni deu adonar-se del sentit de superioritat cultural que conté la frase (o sí)², però palesa,

La ideologia lingüística moderna, que tantes llengües ha eliminat, es revesteix d'arguments racionals i utilitaris per afermar-se, com tan clarament es manifesta en la França revolucionària.

tanmateix, com de viva continua l'associació, que tant mal ha fet al País Valencià, entre parlar valencià i ser de classe baixa i «inculte»; una associació que a Catalunya no ens resulta tampoc estranya i que el conflicte nacional que ha rellucat ha fet revisar amb un nou llenguatge i un nou imaginari. Si durant el segle XIX i principis del XX parlar català feia pagès, a principis del XXI fa de «tractorista», metonímia de pagès³.

Aquest fet d'associar una llengua a la incultura sovint va acompanyat de l'acte de rebaixar-la a la condició de «dialecte», és a dir, ni tan sols llengua sinó una barreja feta, és clar, a base de la llengua de debò, l'espanyol, el francès o qualsevol altra considerada digna: *chapurriau* per al català de la Franja, *patois* per a l'occità sota el domini francès, *bable* per a l'asturià i un llarg etcètera que s'acompanya amb el secessionisme lingüístic de qui et diu que allò que es parla a Solignac és llemosí o patuès però no pas occità, o del mateix Govern espanyol que en les seves webs oficials tracta el valencià i el català com dues llengües diferents. Per això no és estrany que el català sigui, per a la mateixa persona, ara un castellà mal parlat, adés un batibull indesxifrabable. Si amb tot això no n'hi ha prou, cal afegir-hi l'argument de la utilitat. «Per què cal saber una llengua que només saben deu milions de persones?», demanarà la mateixa persona que no dubtaria a aprendre el noruec o el finès que *només* parlen uns sis milions de persones. Per què saber una llengua els parlants

1 Vegeu https://elpais.com/cultura/2019/08/30/actualidad/1567161378_228817.html.

2 Vegeu <https://www.lavanguardia.com/opinion/20190903/47156042793/convivencia-linguistica.html>.

3 Deixant de banda la falsedat de creure que ser pagès et fa poc il·lustrat i creure que els qui viuen a l'àrea metropolitana barcelonina o tarragonina ho són més —qui coneix exemples concrets és probable que tendeixi a afirmar el contrari—, l'argument és absolutament classista. Aital classisme no va fer, tanmateix, enrojolar el candidat a la batllia de Barcelona Jaume Collboni. Segons l'autonomenat socialista, mentre els tractors —ço és, els pagesos independentistes— entraven a Barcelona, les editorials —ço és, bàsicament Planeta— se n'anaven; altrament dit, a parer seu, la incultura feia fugir la cultura.

de la qual ja en saben, ho vulguin o no, una altra, la teva, i així *nos entendemos todos*? I és que la ideologia lingüística moderna, que tantes llengües ha eliminat, es revesteix d'arguments racionals i utilitaris per afermar-se, com tan clarament es manifesta en la França revolucionària⁴.

TÀRSILA: Cada dia,
se fa més docte vostè.

Vegen a mi per què em parla
en castellà!

BLAI: Perquè dec acostumar-me al mudar
de classe.

Això ho escriu Escalante en *L'herència del rei Bonet*, una de les nombroses peces teatrals on es mostra el biaix de classe. I és que, fins ara, al País Valencià, el valencià només havia estat de pobres; fa uns quants mesos, però, van descobrir que quan interessa és també de rics. Aurora Mora d'Esquerra Unida va denunciar a Twitter que una cambrera argentina — en aquest cas, la procedència indicava la llengua materna— li havia etzibat que era una maleducada per parlar-li català i, damunt, s'havia negat a donar-li el llibre de reclamacions. La piulada, que no gaire després va esborrar, va generar molt d'enrenou, molta gent va acusar-la de racista i classista i va inventar-se que ella exigia que li parlessin en valencià, quan ni tan sols s'havia queixat que no l'entenguessin, sinó del tracte rebut. La llengua que sempre havia estat dels de classe baixa i d'ignorants, i que per això ningú no havia defensat, ara s'havia convertit en una llengua de burgesos. D'aleshores ençà, aquestes acusacions han proliferat i qualsevol queixa sobre discriminació lingüística per parlar català esdevé una acusació de classisme, racisme o, fins i tot, colonialisme per part de sectors «progressistes» i «d'esquerres», i, és clar, amb el consegüent silenci en casos en què la discriminació la pateix un treballador, com en el de l'empleada de l'aeroport de Palma de Mallorca que s'enfronta a una multa de 200.000 euros per parlar en català a un guàrdia civil. Una acusació que des de Catalunya, però, no ens pot sorprendre. Com que, a diferència del País Valencià, a Catalunya una part de la burgesia no va rebutjar la llengua, l'esquerra espanyola i quatre catalans amb complex de culpabilitat de classe van tenir l'excusa perfecta per a convertir, quan els convenia, el català en una llengua burgesa i discriminadora.

És evident que, malgrat que a Andalusia, Madrid o Castella la totalitat de les classes altes parli castellà, ningú no hi anirà i els acusarà de classistes només per parlar la seva llengua; aquí, però, i malgrat que el castellà a Catalunya domina en les classes altes, i en tot cas on hi ha més presència del català és en la classe mitjana —hem de recordar que el català és llengua pròpia de només el 31% de la població de Catalunya i que, per tant, de majoritària no ho és en cap classe social—, aquí, a Catalunya, el català fa burgès. I ara al país Valencià també. En pic els valencianoparlants han pogut assolir presència en algun terreny, com ara el polític, del qual s'han passat anys totalment relegats, o que han començat a ascendir socialment i han entrat en la, sempre difícil de definir, classe mitjana, el valencià, de cop i volta, ha esdevingut, quan escau, llengua burgesa. És per l'èxit d'aquestes associacions falses i interessades que la secretària general de Podem a Catalunya, Noelia Bail, pot escriure en el seu article «*Nación Charnega: esperanza de cambio*» — *charnego txarnego* o *xarnego* és, per si algú es perd, sinònim d'espanyol— que ella és

[...] de más allá. De la abuela que no aprendió catalán, «para limpiar pisos no hace falta», del abuelo operario de la Rocalla, «eso es para los de las corbatas, aquí se viene a trabajar»⁶.

Si l'àvia de Noelia hagués anat a viure uns quants quilòmetres més amunt, a França, encara que netegés pisos li caldria saber el francès; si a Catalunya ni a l'àvia ni a l'avi no els calia, era perquè tant a l'amo burgès com a molts catalans que treballaven en fàbriques o netejant cases els havien obligat a saber castellà, la llengua de la Noelia i els seus avis. Era perquè, en el pla cultural i lingüístic, ella era la mestressa del senyor burgès a qui netejava la casa. Això, però — el fet que puguis ser oprimat en un aspecte i opressor en un altre—, que tant fa l'efecte que entén l'esquerra nostrada que parla d'interseccionalitat i que no negarà mai que una dona blanca de classe mitjana o alta pugui patir violència de gènere, en el pla lingüístic sembla incompreensible. Alguns s'estimarien més que a la lluita de classes (espanyoles) no els fes nosa una llengua que fa anys que té el destí marcat. Si algú s'atreveix a demanar que les treballadores de les residències sàpiguen català per a atendre gent gran que, potser amb demència, no recorden o no són

4 FERRANDO FRANCÉS, A., NICOLÁS AMORÓS, M., *Història de la llengua catalana* (7a edició), Editorial UOC, Barcelona 2011, pp. 278-279.

5 A fi d'eliminar qualsevol barrera a l'eficàcia econòmica i administrativa, l'abbé Henri George va presentar un informe on es defensava la necessitat d'anihilar els *patois* i s'explicava com fer-ho: universalitzant el coneixement del francès en tot el territori amb l'escolarització. També se cercava la «cohesió nacional», una cohesió que, feta en un territori amb diferents nacions i llengües, sempre implica privilegiar-ne una sobre les altres.

6 Vegeu <https://blogs.publico.es/otrasmiradas/15483/nacion-charnega-esperanza-de-cambio/>.

ANY 1940

Butlletí DEC nº 178 maig-juny-juliol 1982

ANY 1970

ANY 1990

- "Nosaltres, naturalment, vam deixar de parlar català perquè el català és la llengua del baix poble"
 - "...de pagesos i revolucionaris"

- "Jo no parlaré mai català perquè és la llengua de la burgesia i dels explotadors..."
 - "¡ tant! I ara volen reivindicar-la per dividir la classe obrera i distreure-la de l'objectiu de la lluita de classes."

àgils en la llengua que Franco els va imposar, és un classista, un racista i un xenòfob. I la nostra esquerra s'hi avé, a aquest relat; si cal, modificant una mica l'argument i convertint la treballadora en una dona de fer feines acabada d'arribar. Suposo que, seguint aquesta lògica, consideren, com la Noelia, que ni la seva àvia ni la hipotètica treballadora sud-americana no han de saber català perquè, gràcies a Déu, els catalanoparlants ja hem de saber castellà; si la treballadora és d'un país de l'Est, però, l'obligació de saber castellà per a treballar aquí no la hi traurà ningú, feinegi en les condicions que feinegi.

Manuel de Pedrolo, l'any vuitanta-vuit, es planyia que, després que el Partit Popular Europeu acceptés defensar el dret d'autodeterminació, Javier Rupérez, del PP espanyol, matisés que aquest dret era només

aplicable als pobles en dictadura i que, per tant, Catalunya només gaudia d'aquest dret sota el règim franquista, o, altrament dit, «que un poble té drets quan no pot exercir-los»⁷. I és que, per a bona part de l'autoanomenada esquerra, el català hauria de quedar totalment arraconat i els seus parlants, minoritaris, ser els més pobres del país, que, potser aleshores, quan ja no tinguéssim cap possibilitat de sortir-nos-en, ens farien alguna manyaga. Així, doncs, sigui quina sigui l'excusa que ens posin per a negar-nos els nostres drets lingüístics, no ens deixem intimidar i recordem que, en el cas de la llengua, el pacte de la Transició entre franquistes i comunistes —dreta i esquerra— del qual parla Abel Cutillas⁸ sembla ben viu i disposat a acabar, si cal, la tasca del franquisme, bé sigui per l'odi que genera a alguns la llengua catalana o per la nosa que representa per a uns altres. █

Nota

Les il·lustracions provenen de les pàgines cinquanta i cinquanta-u del llibre *La llengua dibuixada. Història il·lustrada de les vicissituds de la llengua catalana en els temps de la suposada normalització* d'Enric Laureula (Voliana edicions)

7 Vegeu https://www.ara.cat/premium/Croniques-duna-ocupacio_0_1379262092.html, publicat originalment a l'Avui (X-1988).
 8 Vegeu <https://cosesllegides.wordpress.com/2019/06/15/abel-cutillas-2/>, entre altres fonts.